

4 Boekbespreking: Tuchtnormen voor vertrouwensberoepen

Mr. J.D. van Vlastuin

Op 24 januari 2019 promoveerde mevrouw R.L. Herregodts op het proefschrift *Gemeenschappelijke normen voor vertrouwensberoepen*.¹ Voor haar proefschrift heeft zij tuchtrechtelijke uitspraken over advocaten, accountants en artsen onderzocht op overeenkomsten en verschillen.

Relevantie

De inhoud van haar onderzoek is ook van belang voor het tuchtrecht voor andere (vertrouws)beroepen. Eerst bespreek ik een aantal meer algemene uitgangspunten uit het proefschrift.

Algemene aspecten

Voor iedere vorm van tuchtrecht geldt dat sprake is van veel open normen. Bijvoorbeeld het uitgangspunt dat iedere beoefenaar van een beroep zich als goed beroepsbeoefenaar dient te gedragen. De vraag is natuurlijk hoe dergelijke open normen ingevuld moeten worden. Daarvoor is het zinvol om na te gaan hoe die vertaling in andere beroepsgroepen heeft plaatsgevonden.

In het proefschrift wordt benadrukt dat publicatie van de uitspraken van groot belang is, omdat sprake is van open normen. Via beslissingen van tuchtrechters in concrete gevallen wordt duidelijk hoe de open normen worden ingevuld en welke kaders de tuchtrechter hanteert. Op die manier kan tuchtrechtspraak bijdragen aan de ontwikkeling van een moreel kompas binnen de beroepsgroep. Bij alle beroepsgroepen wordt het handelen van de beroepsbeoefenaren mede getoetst aan de bin-

nen de beroepsgroep levende opvattingen. Daarnaast geldt als maatstaf datgene wat de samenleving van de betrokken beroepsbeoefenaren mag verlangen. In beginsel is vooral sprake van zelfregulering waarbij het handelen wordt getoetst aan de door de beroepsgroep zelf geformuleerde normen. Anderzijds is wel sprake van publiekrechtelijk tuchtrecht, met name omdat dit tuchtrecht geldt voor de beoefenaren van functies met een groot maatschappelijk belang. De laatste jaren dient het tuchtrecht ook om het vertrouwen dat de maatschappij in de beroepsgroep stelt te versterken en te borgen.

Doel van het tuchtrecht

Uitgangspunt is dat het tuchtrecht niet is gericht op genoegdoening van de klager maar op het algemene belang om de kwaliteit van de beroepsgroep te bevorderen. Het strafrecht beoogt vooral vergelding en preventie, terwijl het tuchtrecht juist tot doel heeft om normconform handelen te bevorderen om zodoende de kwaliteit, integriteit en discipline van de beroepsgroep te waarborgen. Het tuchtrecht heeft een opvoedkundig doel. Daarom is het van belang dat de beroepsorganisatie de uitspraken samenvat of van commentaar voorziet en daarover laat publiceren.

Niet alleen publicatie van tuchtrechtelijke uitspraken is van belang maar ook de doorwerking daarvan in de dagelijkse praktijk. Daarom pleit ik ervoor dat deskundigen die uitspraken – in dit blad – in de toekomst op grotere schaal van commentaar zullen voorzien. Bijvoorbeeld door deze te plaatsen in een breder kader en door deze te spiegelen aan de binnen de beroepsgroep bestaande opvattingen. Tuchtrechtspraak kan alleen een zinvolle bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de morele standaard, als de oordelen binnen de beroepsgroep breed worden gedragen.

Het proefschrift

In het proefschrift worden uiteindelijk vijf fundamentele beginselen geïdentificeerd die voor alle beroepsgroepen gelden. Ik bespreek deze beginselen hierna.

1 Herregodts R.L., *Gemeenschappelijke normen voor vertrouwensberoepen*, Boom Juridische Uitgevers Den Haag 2019, ISBN 978-94-6290-601-3.

– Professionele autonomie en professionele oordeelsvorming

Interessant om te lezen dat het beginsel van de professionele autonomie voor accountants tot gevolg heeft dat deze hun werkzaamheden objectief moeten verrichten terwijl advocaten op grond van datzelfde beginsel zich juist partijdig horen op te stellen. Ook voor artsen geldt hetzelfde beginsel van de professionele autonomie, bijvoorbeeld met betrekking tot hun relaties met de farmaceutische industrie. De beoefenaars van al die beroepen dienen te waken voor beïnvloeding door oneigenlijke belangen. Het fundamentele beginsel geldt voor al die beroepen, maar de concrete uitwerking daarvan is per beroepsgroep verschillend.

– Zorgvuldige omgang met de belangen van de cliënt

Voor iedere beroepsgroep leidt het beginsel van zorgvuldige omgang met de cliënt ertoe dat afspraken duidelijk worden vastgelegd. Daarvoor moet voorlichting worden verstrekt zodat de cliënt realistische verwachtingen heeft van de beoogde resultaten en moet relevante informatie in het dossier worden opgenomen. Dit geldt ook voor de wijze waarop de relatie wordt beëindigd. De concrete uitwerking van dit beginsel is voor de verschillende beroepsgroepen anders.

– Vaktechnische kwaliteit

De vaktechnische kwaliteit dient binnen iedere beroepsgroep te voldoen aan de professionele standaard. Daarbij wordt niet de uitkomst van de zaak maar de dienstverlening zelf beoordeeld. De dienstverlening wordt beoordeeld aan de hand van de fictieve, redelijk handelende beroepsbeoefenaar. Bij accountants wordt dat getoetst aan de hand van algemeen aanvaarde regels, richtlijnen en standaarden. Ook medici beschikken over gedetailleerde protocollen waar het concrete handelen aan wordt getoetst. Dergelijke maatstaven ontbreken voor advocaten. De voor die beroepsgroep gehanteerde regels zijn grotendeels door de tuchtrechters zelf geformuleerd. De medische tuchtrechter beoordeelt niet alleen de uitkomst van een handeling maar zoekt ook naar de oorzaak van een gemaakte

fout. Juist vanwege het preventieve doel van het tuchtrecht.

– Geheimhouding

In het kader van dit proefschrift is bewust een vergelijking gemaakt naar de werking van het tuchtrecht bij verschillende beroepen waarin vertrouwelijkheid en geheimhouding een belangrijke rol spelen. Dat beginsel komt daarom vanzelfsprekend terug in de jurisprudentie van al die beroepen. De verplichting tot geheimhouding is behoorlijk massief maar verschilt wel per beroepsgroep. Voor accountants is deze minder absoluut dan voor advocaten en artsen. Maar ook voor hen geldt de verplichting tot geheimhouding niet altijd in een noodsituatie of bij een conflict van plichten.

– Professioneel gedrag

Het beginsel van professioneel gedrag wordt onderscheiden in 1) gedragingen in de privésfeer, 2) gedragingen in de beroepsuitoefening en 3) de integriteit.

Voor alle drie de onderzochte beroepsgroepen geldt dat gedragingen die volledig in de privésfeer zijn begaan, toch onder de reikwijdte van het tuchtrecht kunnen vallen. Daarvan is sprake als de gedragingen invloed kunnen hebben op het vertrouwen in de beroepsgroep. Met betrekking tot accountants valt op dat iedere gedraging waarbij de vakbekwaamheid van de accountant kan worden aangewend, valt onder de definitie van beroepsuitoefening. Daardoor vallen bij accountants relatief meer gedragingen onder de werking van het tuchtrecht.

Voor alle onderzochte beroepsgroepen geldt dat handelingen in de privésfeer alleen in ernstige gevallen als tuchtrechtelijk laakbaar worden aangemerkt. Bijvoorbeeld als deze absoluut ongeoorloofd zijn in het licht van de beroepsuitoefening of als deze de waarden van het beroep wezenlijk aantasten.

Onder gedragingen in de beroepsuitoefening valt ook het optreden in een nevenfunctie. Niet doorslaggevend is of daarbij de hoedanigheid van advocaat, arts of accountant is gebruikt maar vooral of de aan het beroep verbonden deskundigheid daarbij relevant is. De accountantskamer geeft overigens een zeer ruime uitleg aan het begrip 'uitoefening van

het beroep'. Daaronder valt ieder optreden in zakelijke relaties en dus niet alleen de dienstverlening aan een cliënt. Bij advocaten en artsen wordt bij gedragingen die niet specifiek betrekking hebben op de uitoefening van het beroep meer gelet op de vraag of deze handelingen impact kunnen hebben op het vertrouwen in de beroepsgroep.

Integriteit is een lastig begrip. Hoewel het in het advocatentuchtrecht als de belangrijkste kernwaarde is aangemerkt, blijkt het lastig te zijn om concrete gedragingen daaraan te toetsen. De verschillende tuchtrechters gaan allemaal anders om met integriteit als maatstaf.

Afronding

Voor iedereen met belangstelling voor het tuchtrecht is dit proefschrift een lezenswaardig boek. Mede omdat het een mooie samenvatting geeft van de actuele plaats van het tuchtrecht. Daarnaast is het interessant om de overeenkomsten en verschillen te zien tussen de werking van het tuchtrecht voor de verschillende beroepen. Hoewel de verschillen meestal goed verklaarbaar zijn door de verschillen tussen die beroepen, onderschrijf ik de oproep voor de tuchtrechtelijke colleges om meer aan rechtsvergelijking te doen. De indruk ontstaat dat de afgelopen jaren binnen verschillende tuchtrechtelijke organen zelfstandig is nagedacht over dezelfde vraagstukken. Deels heeft dat geleid tot andere maatstaven en dat vraagt om een kritische doordenking. De verschillen tussen de beroepen rechtvaardigen soms ook een andere beoordeling, en dat maakt het tuchtrecht zo dynamisch.

Mr. J.D. (Jan Dirk) van Vlastuin
Advocaat bij BVD Advocaten te Veenendaal
en docent beslag- en executierecht.